
*Р.В.Самчук,
кандидат філософських наук,
науковий співробітник Інституту філософії
імені Г.С.Сковороди НАН України.*

ПОСТМОДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР

Ідентичність є однією з найактуальніших проблем сучасності для філософів, соціологів, психологів, культурологів. Дослідженням проблеми ідентичності займалися: З.Бауман, У.Бек, Р.Бенедикт, Ю.Габермас, Б.Вальденфельс, Л.Донскіс, Е.Еріксон, Е.Сміт, П.Рікер, М.Фуко, Ч.Тейлор, К.Юнг. Не обминули її увагою й вітчизняні філософи: В.Верлока, В.Горбатенко, П.Горностай, О.Даниленко, В.Лях, І.Жеребкіна, С.Жеребкін, С.Крилова, С.Кримський, Л.Ситніченко, В.Табачковський, Н.Хамітов, Н.Чухим. Значний інтерес до цієї проблематики в наш свідчить про актуальність нового звернення до проблеми людини, осмислення її буття у нових реаліях. Це зумовлюється зміною традиційного (патріархального) гендерного ладу. Одним із визначальних аспектів розвитку сучасного соціуму є трансформація традиційних гендерних відносин. Відбувається своєрідна еволюція гендерних ролей, внаслідок чого змінюється гендерна культура, а з нею – уявлення про чоловіка та жінку, сферу їх діяльності та призначення [1, 144].

Нині начальною є проблема пошуку оптимальної стратегії гендерної взаємодії та шляху подолання гендерних суперечностей, що, в свою чергу, спонукає до переосмислення традиційних гендерних уявлень та ролей. Відтак гендерні дослідження набувають все більшої популярності та значущості. В даній статті ми спинимося на гендерній ідентичності. Ми поділяємо точку зору О.Максимової, яка стверджує: «Гендер є однією з характеристик, які найбільш повно розкривають сутність індивіда в соціумі, а гендерна самоідентифікація зачіпає найглибші пласти особистості і є найважливішим аспектом її формування [2, 154].

Резонним видається питання: чому є важливим дослідження гендерної ідентичності саме в розрізі постмодерних реляцій культури? Відповідь на дане питання зумовлюється тим, що саме в час постмодерну відбуваються небачені доти трансформації культури,

безпрецедентними є також зміни і в гендерному питанні. Під впливом постмодерну відбувається злам багатогікових гендерних стереотипів, які, у свою чергу, зумовлюють кризу звичного (патріархального) гендерного ладу. Криза ж традиційного гендерного ладу ставить дуже багато питань, серед яких є такі важливі, як: проблема переорієнтації на нові реалії, проблема гендерного партнерства, проблема трансформації гендерної ідентичності чоловіків та жінок, проблема подолання упереджених та хибних гендерних стереотипів, розподіл гендерних ролей в сім'ї, а також проблема «маскулізації» жінок та «фемінізації» чоловіків. М. Колесникова називає гендер «міждисциплінарною інтригою», в якій переплітається безліч наук про людину, про її біологічні, соціально-культурні особливості [3, 28].

Зміна гендерного ладу, яка лежить в основі сучасних метаморфоз гендерної ідентичності, була зумовлена трансформацією культурної парадигми під час переходу від модерну до постмодерну, одним із аспектів чого було переосмислення таких параметрів людського буття, як суб'єктивність, ідентичність, стать. Таким чином, на зміну традиційному гендерному ладу, який виявляється в дихотомії чоловіче–жіноче, приходять «постмодерне» уявлення про гендер, яке передбачає наявність різних типів маскуліності та фемінності, які вже не зводяться лише до сексуальної орієнтації. Е. Гідденс позначив це нове явище терміном «пластична сексуальність» [4, 224].

Коротко окреслимо суть проблеми. Як відомо, з часу відходу людства від матріархату до середини ХІХ ст. домінуючим був патріархальний гендерний лад, за якого визначальна роль надавалася чоловікам. Відтак до Нового часу жінкам відводилася переважно другорядна роль порівняно з чоловіками. Основним завданням жінки в цей час є народження та виховання дітей і цілковите підкорення чоловіку. З часів відходу від матріархату культуру створювали чоловіки. Відповідно цінності, якими була пронизана культура, були маскулініними. Г. Зіммель щодо цього робить таке спостереження: «Мистецтво, патріотизм, мораль взагалі і соціальні ідеї, в тому числі справедливість в її повсякденному розумінні, й об'єктивність наукових теорій, енергія і глибина життя – всі ці категорії за своєю суттю та змістом належать людству в цілому. Але за своїм реальним історичним наповненням – вони наскрізь чоловічі» [5, 27].

Домінування чоловіків тривало багато століть. Дана ситуація починає змінюватися після Великої Французької революції, зокрема,

у 1793 р. відбувається небачена за тогочасними мірками подія: Олімпія де Гуж у «Декларації прав жінок» зажадала надання жінкам свободи зібрань, активного і пасивного виборчого права та допущення до заняття державних посад. Таким чином, жінками був зроблений перший крок до емансипації. Своєрідним парадоксом, за іронією долі, є той факт, що найплеканіший витвір патріархальної цивілізації – науково-технічний прогрес – став причиною її занепаду. Новітні технології позбавили чоловіків їхнього найбільшого «козиря» – визначальної ролі фізичної сили у виробництві матеріальних благ, отриманні заробітку та захисту сім'ї. Понад те, сучасна побутова техніка (кухонний комбайн, мікрохвильова піч, пральна машина, пилосос та ін.) нівелюють гендерні ролі в побуті, даючи можливість без труднощів послуговуватися ними як чоловікам, так і жінкам.

Прикметним є те, що саме в межах постмодерного дискурсу відбувається перегляд традиційного розуміння гендерних відносин в межах дихотомій та протиставлень. Основним напрямком, в якому відбувалися зміни традиційного гендерного ладу, була емансипація жінок. З цього приводу Г. Вілс зазначає: «За останні 40 років статус жінок змінився так, як він не змінювався за останні чотири століття. Жодна зміна не зачепила так глибоко соціальну сферу. Змінилися ставлення дружини до чоловіка, матері до дитини, жінок до жінок. Цього достатньо, щоб вважати даний період революційним, який звільнив ресурси половини людської раси» [Цит. за: 6, 170].

Як зазначає О.Гомілко, однією з місій, яку виконав постмодерний рух у сучасній філософії, є деструкція «фало-маскуліно-лого... центричності (за висловом Ж.Дерріда). В цьому контексті разом із літературною «смертю автора» у мисленні ХХ ст. набула сили «смерть (метафізичного) суб'єкта», яка позначає переорієнтацію філософської уваги з дорослої чоловічої істоти, як універсального репрезентанта людської особи взагалі, на інші іпостасі: жінку, дитину, літню людину [7, 254]. Провідну роль в емансипації жінок відіграв феміністичний рух. На переконання О.Гомілко, фемінізм зробив певний внесок у культуру: його роль полягає у викритті «маскулінного характеру культури», культури, яка викреслює жінку в її жіночності з передумов свого буття. Відтак фемінізм, через отожднення чоловіка і культури, унеможливив безпроблемне існування цієї тотожності, започаткувавши нову традицію, яку людству ще слід пізнати. Таким способом, фемінізм намагається здійснити

перетворення існуючої патріархальної системи в постпатріархальну шляхом подолання традиційного соціально-культурного становища жінки [7, 277–278].

І.Кон звертає увагу на такий цікавий факт: «У доіндустріальному та індустріальному суспільстві «війна статей» йшла на індивідуальному рівні, але соціальні рамки цього суперництва були жорстко фіксовані. Чоловіки і жінки повинні були «підкорювати» і «завойовувати» один одного, використовуючи для цього століттями відпрацьовані гендерно-специфічні прийоми і методи, але порівняно рідко конкурували один з одним на макросоціальному рівні. Суперником чоловіка був інший чоловік, а суперницею жінки – інша жінка. Сьогодні в широкому спектрі суспільних відносин і діяльностей чоловіки і жінки відкрито конкурують одне з одним» [8, 27].

Усі ці зміни здійснили багато важливих трансформацій в соціокультурному житті сучасної людини, змінивши багатовікові традиції та стереотипи, які визначали взаємовідносини між статями. На наше переконання, однією з нагальних проблем сучасної соціогуманітарної науки є унормування нових стратегій взаємодії жінок і чоловіків. Адже зміни, які відбулися за останні два століття, кардинально трансформували підґрунтя, яке лежало в основі гендерних відносин та суспільного буття. Підкреслимо, проблема є обопільною, взаємозалежною та взаємозумовленою, а значить – актуальною для обох статей. З одного боку, активно конституюється образ «нової жінки», яка вже не та жінка, яку ми звикли бачити, оскільки вона перебирає на себе типові маскулінні риси не завжди обдумано та виправдано. З іншого – чоловіки все більше набувають рис, які традиційно вважалися фемінними. Зазначені зміни засвідчують, що відбувається інтенсивний процес розмивання маркерів, які були визначальними для гендерної ідентифікації раніше. Закономірно виникає питання: добре це чи погано? Спробуємо розібратися.

Отже, втрата домінуючих позицій чоловіків призвела до багатьох світоглядних трансформацій: їм довелося, насамперед, ділитися з жінками своїми владними та політичними привілеями. Втім, не цей фактор найбільше бентежить чоловіків: їм доводиться перебирати на себе те, що ще зовсім нещодавно вважалося суто жіночою справою: виховання дітей, хатні справи. Внаслідок цього відбувається «вирівнювання» шлюбно-сімейних відносин. Безумовно, позитивним є те, що в сучасному шлюбі набагато більше рівності.

Та найбільш показовим фактом є те, що поняття батьківської влади все частіше замінюється поняттям батьківського авторитету, який ґрунтується на повазі, а не на підкоренні [8, 27].

Все це засвідчує кризу звичного (патріархального) гендерного ладу і його ідеології, який перестав відповідати зміненним соціально-економічним умовам. І.Кон вважає, що трансформації охопили три головні макросоціальні осі: суспільний поділ праці, політичну владу і шлюбно-сімейні відносини. У свою чергу, це зумовлює зміну гендерного ладу та стирання соціально-рольових відмінностей між чоловіками і жінками. Таке розмиття соціально-рольових відмінностей між чоловіками і жінками багато вчених пояснюють постмодерною тенденцією до розмивання традиційних метанаративів та деконструювання модерного світоустрою [8, 26].

На думку І.Кона, трансформація класичного гендерного ладу є закономірним процесом ослаблення традиційної гендерної поляризації, який зачіпає як нормативні уявлення і фактичний поділ соціальних ролей і функцій, так і пов'язані з ними індивідуально-психологічні риси і здібності. Однак не варто думати, що цей процес зачіпає лише чоловіків – однаковою мірою він стосується також і жінок, ставить чоловіків і жінок перед серйозними новими викликами і сприяє їх особистісній індивідуалізації. Ослаблення поляризації гендерних ролей не усуває статевих та гендерних відмінностей, особливо це стосується жіночої фізіології. Адже роль матері в народженні дитини є більшою, оскільки вимагає великих зусиль і тривалого часу. І.Кон акцентує увагу на тому, що, якщо жінки відмовляться від цих функцій, то людство вимре [8, 25–27].

Безперечною позитивною новацією є те, що приналежність до певної статі нині вже не є визначальною для вибору професії, стилю життя, життєвих уподобань. А це означає, що гендерні стереотипи минулого, які раніше обмежували людину, поступово відходять у минуле, даючи можливість індивідам проявляти якості, які раніше вважалися гендерноневідповідними.

Отже, грандіозні зміни, які відбулися в житті жінок, сприяли піднесенню їх самооцінки та зародженню амбіцій. Багато жінок почали активно конкурувати з чоловіками «за місце під сонцем», а в деяких випадках – настільки активно та успішно, що дали підстави говорити про епоху «неоматріархату». Щодо цього Л.Богатова зазначає: «Завдяки визначеним історичним обставинам роль жінок зросла настільки, що дає вагомі підстави розглядати постмодерн,

як етап попереднього наступу якісно нового періоду всесвітньої історії – епохи «неоматріархату». Все виразніше виявляються ознаки соціокультурної реабілітації жінок, час їх історичного реваншу за поразку в глибоку давнину» [9, 114–115].

Проте Л.Богатова не надто радіє такому розвитку подій. Вона переконана в тому, що, попри всі позитивні зрушення, які відбулися під час руйнування пріоритетного становища чоловіка в бінарній опозиції статей, сформованого в умовах патріархального суспільства, неухильне посилення лідерства фемінного фактора для подальшого розвитку культури може мати непередбачувані та небажані наслідки. До таких вона залічує нівелювання статево-рольових, гендерних відмінностей між чоловіком і жінкою, які свідчать про повний крах патріархальної культури та переродження її в абсолютно новий, неоматріархальний стан. Небезпека «неоматріархату» полягає в тому, що він буде не «золотим часом», за якого жінка домінуватиме над чоловіком, а завершальною стадією, фіналом західної культури, що «доживає свій вік» оскільки «неоматріархат» стане часом домінування «жінки» над «чоловіком», але аж ніяк не жіночого начала над чоловічим [9, 125–129].

Зазначимо, що основною сучасною тенденцією зміни гендерного ладу, як це не парадоксально, стала боротьба фемінізму за «маскулінізацію» жінок. Прикладом емансипації та зміни гендерної ідентичності жінок може бути зміна основних пріоритетів та цінностей сучасної жінки. Так, зокрема, жінки, характеризуючи сучасну жінку, оцінюють її інтелектуальні якості, вміння бути незалежною і цілеспрямованою. А це засвідчує те, що такі риси, як хазяйновитість, родинність, домовитість, дедалі більше втрачають свої, ще нещодавно домінуючі позиції. Ці факти, як вважає В.Войченко, доводять, що в сучасному суспільстві відбувається переоцінювання цінностей: жінка бере на себе не лише роль берегині сімейного вогнища, вона «переналаштовується» на чоловічу домінуючу поведінку, надає великого значення кар'єрному зростанню, перебирає на себе «чоловічі» обов'язки [10, 69].

Звернімо також увагу на те, що рішучий, а подекуди й агресивний, наступ фемінізму не міг не викликати зворотної реакції з боку чоловіків, яких не завжди влаштовує втрата домінуючого статусу з його преференціями. На цій хвилі в ХХ ст. на противагу «жіночому питанню» виникає «чоловіче питання». Адже, як зауважив І.Кон, «появу організованого й ідеологічно оформленого жіночого руху

чоловіки сприймають водночас як загрозу, інтелектуальний виклик і приклад для наслідування, що породжує потребу захищати свої власні групові інтереси» [11, 8].

Доволі промовистим прикладом такого наслідування є те, що в 80–90-х роках ХХ ст. з'являється ціла низка наукової та науково-популярної літератури, спеціально присвяченої чоловікам і маскулінності: М.Кіммель, М.Месснер «Чоловічі життя» (Men's Lives), засновуються спеціальні журнали про чоловіків і для чоловіків: «Men, sex, politics», «Journal of Interdisciplinary Gender Studies», «The Journal of Men's Studies» та ін. Більше того, сучасні чоловіки активно почали звертати увагу на своє тіло: витрачають значні кошти на косметику, охоче виставляють його напоказ, що раніше вважалося неприпустимим [11, 41–42]. Ці факти є підтвердженням того, що в наш час насправді зменшується «ментальна прірва» між чоловіками та жінками. Зміни, які відбулися в контексті даного процесу, дали змогу подолати несправедливе ставлення до жінок та стати на шлях гендерного партнерства. Проте є ще багато проблем, які слід вирішити.

Звернімо увагу також і на те, що постмодерна активізація боротьби за права жінок у деяких питаннях перебирає міру, внаслідок чого ідеї її adeptів часто переростають у гіпертрофовані форми: бажання здобути рівні права з чоловіками часто стає бажанням «стати чоловіком». Однак жінка біологічно та психологічно не є чоловіком, тож закономірним постає висновок, що є деякі сфери, які слід залишити чоловікам, зважаючи на особливості їх фізіології та психології. Відповідно є сфери, в яких чоловіки мають віддати лідерство жінкам. Проблема в даному випадку полягає в хибному стереотипі, сформованому маскулінною культурою, що лише чоловік може бути успішним. Звідси впливає потреба у виробленні нормальної, адекватної кожній статі концепції успішності, яка б жодною мірою не вивищувала чи не принижувала жодну з них, а також у здоровій конкуренції між статями. Отже, цілком очевидно є потреба в толерантному та рівноправному гендерному діалозі, в контексті якого розглядати та вирішувати нагальні проблеми у стосунках між статями. Результатом мають бути консенсуальні рішення, які допоможуть подолати хибні гендерні стереотипи та зменшать суспільну «напругу», усунувши причини непорозумінь.

Через євроінтеграційні прагнення України питання гендерного паритету в країні в наш час є надзвичайно актуальним, та, на жаль, невирішеним. Як стверджує М.Альчук, «закріплені в законодавстві

України права і свободи жінок суперечать фактичному становищу жінок у суспільстві. Високий освітній рівень жінок (кожна третя жінка має вищу освіту) практично мало використовується в соціально-економічному та громадсько-політичному розвитку країни». Отже, рівність лише декларується, а не функціонує, як у країнах розвинутої демократії. Звідси закономірним постає висновок, що в нашому суспільстві нині є домінує патріархальний гендерний лад, в межах якого існують патріархальна субординація та розподіл ролей [12, 53].

На наше переконання, варто звернути увагу на той факт, що нині все більше дослідників дотримуються позиції, яка виходить за межі розуміння гендеру в руслі бінарних опозицій фемінне–маскулінне, патріархат–матріархат, які, на їх думку, в сучасних реаліях себе вичерпують. Натомість цим дихотоміям пропонується новий суспільний устрій – біархат, за якого права та можливості чоловіків і жінок є рівними. Тобто цей суспільний устрій має бути спрямований на гендерний консенсус як органічне поєднання жіночого та чоловічого начал в усіх сферах діяльності.

Однак сучасна гендерна проблема не вичерпується осмисленням у межах бінарної опозиції чоловіки–жінки, фемінність–маскулінність. Сучасність ставить перед нами проблему нових гендерних стратегій та репрезентацій. Однією з філософських проблем в даному контексті є проблема андрогінії, яка для філософії не є новою. Вперше поняття «андроґен» зустрічаємо ще у Платона, який визначав андроґіна як цілісну істоту, що поєднувала в собі чоловічі та жіночі риси, внаслідок чого мала богоподібні риси. Далі осмисленням даної проблеми займалися багато філософів, серед яких – Я.Беме, В.Соловйов, М.Бердяєв та ін. [13, 240]. У сучасному українському філософському дискурсі нею займається Н.Хамітов, який є засновником андроґін-аналізу. Андрогін-аналіз, на його думку, визначається як теорія і практика дослідження й глибинної корекції буття особистості та відносин між особистостями через осягнення стратегій взаємодії екзистенціальної чоловічності як духовності та екзистенціальної жіночності як душевності [13, 238].

Осмислюючи сучасну проблему гендерних ролей у своїй книжці «Культура постмодерну: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку», П.Козловські зазначає: «Ідея андроґінії, примирення статевої протилежності стає сьогодні прийнятною, переконливою і в стані відвести від фронтального протистояння переважаючої жіночої і переважаючої чоловічої культури. Мужність і жіночність в

зможі взаємодоповнюватися до андрогінії...» [14, 101]. Більше того, як стверджує А. Войскунський, андрогінія пов'язана з досить високими показниками за шкалою маскулінності та фемінінності. Внаслідок цього дехто з учених вважає, що вона з часом може стати нормою для представників обох статей, оскільки андрогінія пов'язана з ситуативною гнучкістю, високою самооцінкою, мотивацією досягнення, успішною батьківською поведінкою, суб'єктивним відчуттям благополуччя [15, 171].

Нового звучання проблема ідентичності та гендерної ідентичності набуває, зокрема, під впливом сучасних комп'ютерних технологій (віртуальної реальності). О.Горошко вважає, що мережа Інтернет вибудовується як своєрідний віртуальний образ світу, в якому запускаються механізми віртуалізації соціальної реальності, що суттєво трансформує її, перетворює в нову дійсність. В цьому контексті постає проблема віртуальної суб'єктивності та її ідентичності. Надзвичайно важливим фактором є те, що користувач мережі має можливість конструювати цю реальність, залишаючи при цьому відбиток власної суб'єктивності [16]. Тобто під впливом новітніх технологій відбувається формування нового типу ідентичності – віртуальної, яка є надзвичайно лабільною та динамічною і не потребує значних зусиль для трансформації. У цьому варіанті ідентифікації яскраво простежуються агональний аспект культури постмодерну та заперечення сталої, чітко визначеної ідентичності. Втім, поява віртуальної суб'єктивності дає підстави говорити про своєрідну «смерть тілесного суб'єкта», оскільки у віртуальному просторі тіло деконструюється у класичному (біологічному) розумінні, що, у свою чергу, викликає цілу бурю дискусій щодо даного феномену та його впливу на природу людини.

Сфера впливу віртуальної ідентичності поширюється і на сферу гендеру, здійснюючи трансформацію гендерних стереотипів. Зокрема, у комунікативному просторі Інтернету склалася ресурсна база «конструювання» гендеру в мережі, яку можна використати практично для будь-яких гендерних репрезентацій і яка надає можливість розвиватися таким гендерним моделям і тактикам поведінки, які в реальній комунікації відбуватися не можуть. Такий розвиток подій, вважає О.Горошко, дає можливість розглянути саме поняття «гендер» з позицій існування кількох гендерів (його множинності), плинності й нестабільності в цілому, а також можливості його швидкого розігрування за різних ситуативних обставин [16].

Отже, мережева, або віртуальна, ідентичність робить гендерну ідентичність більш пластичною, або й взагалі дає можливість маніпулювати нею з певною метою, що не завжди є позитивним фактором. А втім, нові технології спонукають чоловіків та жінок спробувати себе, так би мовити, у «шкірі іншого». Вважаємо, що ця ситуація має один позитивний момент. Адже у такий спосіб можна краще зрозуміти іншу стать: завдяки віртуальній симуляції виникає можливість спробувати певний час побути нею (здійснити гендерну рокировку), що певною мірою допомагає зрозуміти хибність деяких гендерних стереотипів.

У наш час проблема гендерної ідентичності має ще один специфічний аспект, пов'язаний з визначенням гендерної ідентичності в мережі Інтернет (віртуальна реальність): у сучасних он-лайн іграх гравець має можливість створити будь-який образ. Щодо гендерної ідентичності, то у віртуальній реальності можна обрати будь-яку стать для свого віртуального образу та навіть створити «паралельне буття» різних особистостей. Щоправда, це містить у собі певні загрози для психологічного здоров'я особистості, оскільки створює кілька «паралельних» реальностей в свідомості одного суб'єкта.

Як бачимо, плюральна за своєю суттю культура постмодерну не сприймає одноманітності та лінійності та й взагалі будь-яких чітко встановлених меж. Це стосується і гендерного питання. Як зазначають дослідники гендерних відносин, саме під впливом постмодерну відбувається трансформація гендерних стереотипів, яка робить можливими залучення нових гендерних стратегій і розширення гендерних ролей та дає змогу варіювати гендерну ідентичність, замінюючи її на ідентичності. Основну суть змін можна виразити в тезі: від бінарних опозицій до множинності. У цьому контексті культура постмодерну також відображає зміну ставлення до нетрадиційних форм сексуальної та гендерної репрезентації (ідентичності): проблема ЛГБТ. Значення сучасної трансформації культури та гендерного ладу величезні. Зміни, які відбуваються в цьому процесі, ставлять перед людством чимало питань, відповіді на які ще слід віднайти.

Одним із вагомих досягнень постмодерну є відхід від маскуліної культури та виплеканого нею патріархального гендерного ладу, що дало можливість усвідомити хибні гендерні стереотипи і стати на шлях гендерного діалогу та партнерства, завдяки чому

жінки стали повноцінними суб'єктами соціокультурного процесу. Позитивним моментом є те, що людство вийшло на шлях гендерного діалогу, який передбачає подолання хибних та застарілих гендерних стереотипів. А це, у свою чергу, є шляхом до подолання гендерної асиметрії та утвердження гармонійного дискурсу в суспільстві. Щодо України, то слід констатувати, що на даний час наша країна відстає від розвинутих демократій щодо утвердження гендерного паритету. Такий стан пов'язаний з тим, що Україна є молодою пострадянською державою, яка тільки нещодавно стала на шлях розбудови реальної демократії. Відтак, у соціокультурному просторі України патріархальні цінності та патріархальний гендерний лад на сьогодні є домінуючими, але останнім часом ситуація поступово змінюється в бік вирівнювання гендерних відносин.

Насамкінець зауважимо, що зміни, інспіровані культурою постмодерну, продовжують розвиватися, відкриваючи нові аспекти осмислення проблеми людського буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова Н.В. Маргинальность как результат гендерной детерминации жизненного пространства человека // Вестник ЮУрГУ. (Сер. «Соц.-гум. науки»). – 2013. – Т. 13. – № 1. – С. 144–149.
2. Максимова О.Б. Гендерное измерение в современном социально-коммуникативном дискурсе: роль рекламы // Вестник РУДН (Сер. социология). – 2004 – № 1 (6). – С. 154–159.
3. Колесникова М. С. Лексикографические аспекты современных гендерных исследований // Гендер как интрига познания. – М., 2002. – С. 28–36.
4. Гредновская Е.В. Кризис гендерной идентичности в системе социально-философского знания: проблема поиска теоретического языка // Вестник ЮУрГУ. (Сер. Соц.-гум. науки). – № 17 (72). – 2006. – С. 223–228.
5. Хорни К. Женская психология. – СПб., 1993. – 223 с.
6. Бондаренко Л.Ю. Роль женщины: от прошлого к настоящему // Общественные науки и современность. – 1996. – № 6. – С. 163–170.
7. Гомілко О. Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі. – К. : Наук. думка, 2001. – 340 с.
8. Кон И.С. Маскулинность в меняющемся мире // Вопросы философии – 2000. – № 5. – С. 25–35.
9. Богатова Л.М. Эмансипация как онтологическая трагедия пола // Филологические науки. – 2008. – № 6. – С. 113–133.
10. Войченко В. М. Отражение гендерных стереотипов в языке и культуре /

В.М. Войченко // Вестник Волгогр. гос. ун-та. Серия 2. Языкознание. – 2009. – №1 (9). – С. 67–70.

11. Кон І. Чоловіки, які змінюються у мінливому світі // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2003. – №27. – С. 7–48.
12. Альчук М. Гендерна комунікація: проблеми і перспективи // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Філософ. науки. – 2006. – Вип. 9. – С. 46–55.
13. Історія філософії. Проблема людини та її меж. – К. : КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 296 с.
14. Козловски П. Культура постмодерна: Общественно-культурные последствия технического развития. М., 1997. – 240 с.
15. Войскунский А.Е. Пол. Гендер. Интернет // Вестник РГНФ, 2004. – №1 (34), – С. 169–178.
16. Горошко О.І. Гендерні аспекти інтернет-комунікацій: автореф. на здоб. наук. ступ. д. соціол. наук : спец. 22.00.04 – «Спеціальні та галузеві соціології» / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2010. – 33 с.

Самчук Р. Постмодерна ідентичність: гендерний вимір.

У статті аналізуються причини, особливості та наслідки трансформації традиційного гендерного ладу. Стверджується, що в наш час відбувається надзвичайно потужна трансформація культурної парадигми. Одним із наслідків цієї трансформації є зміна звичного гендерного ладу та гендерної ідентичності. Автор доводить, що трансформація традиційного (патріархального) гендерного ладу здійснює вагомий вплив на соціальне буття людини, зокрема, на самоідентифікацію сучасної людини. Філософським підґрунтям трансформації традиційного гендерного ладу є відмова від універсалізму, «визнання іншого» та відхід від концепції «маскулінного характеру культури». Найбільш соціально значущий наслідок трансформації гендерного ладу – поступове вирівнювання гендерних ролей чоловіка та жінки.

Аналізуючи український контекст проблеми гендерних відносин, автор робить висновок, що українське суспільство значною мірою є ще патріархальним, про що свідчить домінування патріархальної культури та патріархальних стереотипів і цінностей.

Ключові слова: постмодерн, гендерний лад, ідентичність, гендерні ролі, маскуліність, феміністність, фемінізм, гендерний діалог.

Самчук Р. Постмодерная идентичность: гендерное измерение.

В статье анализируются причины, особенности и последствия трансформации традиционного гендерного порядка. Утверждается, что в наше время происходит чрезвычайно мощная трансформация культурной парадигмы. Одним из последствий этой трансформации является изменение привычного гендерного порядка и гендерной идентичности. Автор доказывает, что трансформация традиционного (патриархального) гендерного порядка осуществляет значительное влияние на социальное бытие современного человека, в том числе на его самоидентификацию. Философским основанием

трансформации традиционного гендерного порядка являются отказ от универсализма, «признание другого» и отход от концепции «маскулинного характера культуры». Наиболее социально значимое следствие трансформации гендерного порядка – постепенное выравнивание гендерных ролей мужчины и женщины.

Анализируя украинский контекст проблемы гендерных отношений автор делает вывод, что украинское общество значительной степени еще в является патриархальным, о чем свидетельствует доминирование патриархальной культуры и патриархальных стереотипов и ценностей.

Ключевые слова: постмодерн, гендерный порядок, идентичность, гендерные роли, маскулинность, феминность, феминизм, гендерный диалог.

Samchuk R. Postmodern identity: gender dimension

The paper analyzes the causes, peculiarities and consequences of the traditional gender order transformation. It is argued the powerful shift of the cultural paradigm is in progress nowadays, the gender order and gender identity transformations being one of its aspects. The author states that transformation of the traditional (patriarchal) gender order makes a significant impact on the social life and self-identification of modern human. Rejection of universalism, "acknowledgement of the other," and breakaway from the concept of masculine character of culture are claimed the philosophical basis of the traditional gender order transformation. The most significant consequence of this social revolution is the gradual leveling of the gender roles of men and women.

The author insists that elaboration of some novel policy of gender interaction is due on the agenda and that the most optimal and tolerant strategy should be the one aimed at the achievement of the gender parity. And the study demonstrates the urgency for equal and tolerant gender dialogue. It has been established that the postmodern "deconstruction" of gender relations comprises the transition to the give-and-take model of gender interactions, where men and women stand as equal partners. However, it should be mentioned that there are extreme forms of struggle for the rights of women within the feminist movement as well as organizations exists which defend the rigid patriarchal social structure; both are counterproductive in the current social climate, promoting disharmony in relations between the sexes.

Analyzing the problem of gender relations in the Ukraine, the author educes that Ukrainian society is still largely patriarchal, as evidenced by the dominance of a patriarchal culture and patriarchal attitudes and values.

Keywords: postmodern, gender order, gender roles, identity, masculinity, femininity, feminism, gender dialogue.